

961

Պրոլետարներ բոլոր յեկիրներին, միացե՛ք

Վ. Մ. ՄՈԼՈՏՈՎ

Խ Ո Ր Հ Ր Դ Ա Յ Ի Ն
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
Մ Ե Զ Մ Տ Ց Վ Ո Ղ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
Մ Ա Ս Ի Ն

342(47)

Մ-86

Ց Ե Ր Ե Վ Ա Ն
1 9 3 5

349 (47)

5-86

01 MAR 2010

Պրոկտորներ բոլոր յերկրներն, միացնե՛ք

05 FEB 2007

Վ. Մ. ՄՈԼՈՏՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵԶ ՄՏՑՎՈՂ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

Ձեռնարկի համարներ VII ՀԱՄԱ-
ԳՈՒՄԱՐՈՒՄ 1935 թ. ՓԵՏՎԱՐԻ 6-ԻՆ

39761008
35033

961
~~1117~~

104.07.2013

34 767

0 8338 0

Թարգմ. Հ. Թալբեյան
Պատ. խմբ. Պ. Աղեյան
Սրբազրիչ Դ. Վասկանյան

Գրավիտի լիազոր № 6—32
Հրատ. № 274, պատվեր № 111
Տիրաժ 5000, ինդեքս ԽԵ—17

Կուսմանի/սպարտն
Յերեվանի Ալլահիկերյան № 27.

4819-91

В. М. МОЛОТОВ
ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ
В СОВЕТСКОЙ
КОНСТИТУЦИИ

Доклад на VII Съезде Советов 6 февраля 1935 г.

Партиздат • 1935 • Эривань

1. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՅԵՎ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԻ
ՓՈԽԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ

Խորհրդային սահմանադրութեան մեջ մի քանի փոփոխութիւններ մտցնելու հարցն այս համագումարում դրված է Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշևիկների) Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտեյի առաջարկով: Կենտրոնական Կոմիտեյում այդ հարցը դրվել է ընկեր Ստալինի նախաձեռնութեամբ: (Մափե):

Ի՞նչու չէ դրված մեր սահմանադրութեան մեջ փոփոխութիւններ մտցնելու հարցը: Առաջին, նրա համար, վոր 1918 թվից ի վեր, յերբ Լենինի կողմից դրվեցին Խորհրդային սահմանադրութեան հիմունքները, արմատապես փոխվել է դասակարգային ուժերի փոխհարաբերութիւնը մեր յերկրում, հատկապես հանրային սեփականութեան սկզբունքների հաղթութեանից հետո ինչպէս քաղաքում, այնպէս ել գյուղում: Յեղ յերկրորդ, նրա համար, վոր հասել է ժամանակը, յերբ մենք կարող ենք մինչև վերջը ծավալել Խորհրդային դեմոկրատիզմը և դրան համապատասխան փոփոխու-

թյուններ մտցնել մեր ընտրական սխտեմի մեջ: Յերկրի արդի դրությունը, ինչպես նրա սոցիալ-տնտեսական ստրուկտուրայի տեսակետից, այնպես ել աշխատավոր մասսաների կուտուր-քաղաքական գիտակցականության տեսակետից, անհամեմատելի յե 1923 թվականի հետ, յերբ ընկեր Ստալինի հանձնա-ժողովը ձևակերպեց Սորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության սահմանադրու-թյունը:

Վերցնենք Սորհրդային հանրապետության հիմնա-կան որենքը (սահմանադրությունը) գրելու ժամանա-կը, այսինքն 1918 թվականը:

Այն ժամանակ, 1918 թվականին, մեր յերկիրը գտնվում էր տնտեսական փլուզումի ծանր պայմանե-րում և, համաշխարհային իմպերիալիստական սպանդա-նոցից հաղիվ ազատված՝ պետք է թևակոխեր քաղա-քացիական կռիվների յերկարատև դժվարին ժամանա-կաշրջանը: Այն ժամանակ գործարաններն ու ֆաբրիկա-ները դեռ չեյին վերցված ֆաբրիկատերերից ու գոր-ծարանատերերից, այլ միայն գործարանային բանվոր-ական կազմակերպությունների ու խորհրդային իշ-խանության որդանների վերահսկողության տակ եյին առնված: Թե վորքան թույլ եյինք մենք տնտեսական բնադավառում, յերևում է այն բանից, վոր այն ժա-մանակ յերկրի տնտեսության նշանակալից մասի պե-տական կապիտալիզմի ռեյսերի վրա՝ անցումը կու-սակցությունը համարում էր ժողովրդական տնտե-սության սոցիալիստական վերակառուցման արագ նախապատրաստող ամենացանկալի նախադրյալներից մեկը: Այն ժամանակ մեր արդյունաբերությունն անկ-ման մեջ էր գտնվում, իսկ գյուղատնտեսությունը,

չնչին բացառությամբ, մանր գյուղացիական տըն-տեսություններից էր բաղկացած, և գյուղում մեծ դեր էր խաղում կուլակությունը: Հողն արդեն բռնազրավված էր կալվածատերերից և պետական սեփականություն էր հայտարարված, բայց գյուղացիները դեռ վոչ մի պատկերացում չունեյին սոցիալիստական տնտեսության մասին: Կուտնտեսություններ կային միայն մի քանի վայրերում և այն էլ միավորներով: Բանվոր դասա-կարգը, հոկտեմբերյան որերին իր հերոսությամբ ապա-հովելով հաղթանակը բուրժուազիայի նկատմամբ և հողի, խաղաղության ու ազատության համար մղվող պայքա-րում համախմբելով Սորհրդային իշխանության շուրջը քաղաքի և գյուղի լայն մասսաներին, սաստկապես քայքայվել էր փլուզումից ու պատերազմից: Կարմիր բանակը մենք դեռ նոր եյինք սկսում ստեղծել: Բոլ-շեկիների կուսակցությունը փոքրիկ մեծությու-նը կազմում միայն բանվոր դասակարգի մեջ և բոլորովին աննշան մաս՝ աշխատավորության ամբողջ մասսայի համեմատությամբ: Մեկ տարուց մի քիչ ավելի յեր ան-ցել այն մոմենտից, 1917 թվի մարտից, յերբ մեր կու-սակցությունն առհասարակ բացահայտ, լեզալ կու-սակցություն էր դարձել:

Ահա թե ինչպիսի մոմենտում Լենինի կողմից գրը-վեց խորհրդային սահմանադրությունը:

1918 թվի վերջերին Լենինը գրում էր. «Սորհրդու-ներն առաջացան առանց վորևե սահմանադրության և ՏԱՐՈՍԵ ալիլի (1917 թվի զարնանից մինչև 1918 թվի ամառը) ապրում եյին առանց վորևե սահմանա-դրության»: 1917 թվի հունիսին տեղի ունեցավ Սոր-հուրդների առաջին համառուսական համագումարը: 1917 թվի հոկտեմբերին իշխանությունն արդեն ամ-

բողջութեամբ անցավ խորհուրդներին: Սակայն միայն 1918 թ. հուլիսի 10-ին խորհուրդների համառուսական V համագումարն ընդունեց խորհրդային հանրապետութեան սահմանադրութիւնը (Հիմնական որոշումը):

Այդ սահմանադրութիւնը չէր կարող այլ բան անել, քան ամրապնդել խորհրդային իշխանութեան այդ ժամանակին պտղած իմունքները և նշել դեպի սոցիալիզմ տանող խորհուրդների յերկրի հետագա զարգացման ընդհանուր հեռանկարը:

Ահա մի քանի հիմնական կետեր այդ սահմանադրութիւնից, վորի ներածական մասը «Աշխատավոր և շահագործվող ժողովրդի իրավունքների դեկլարացիան» է՝ կազմած Լենինի կողմից 1918 թ. հենց սկզբին:

Այդ «Դեկլարացիայի» առաջին կետում ասված է. «Ռուսաստանը հայտարարվում է բանվորների, զինվորների և գյուղացիների պատգամավորների խորհուրդների հանրապետութիւն: Ամբողջ իշխանութիւնը թե՛ կենտրոնում, և թե՛ տեղերում պատկանում է այդ խորհուրդներին»: Այնուհետև ազդարարվում է, վոր խորհրդային հանրապետութեան հիմնական խնդիրն է «վերջնապէս մարդու ամեն մի շահագործում մարդու միջոցով, լիակատար կերպով վերացնել հասարակութեան բաժանումը դասակարգերի, շահագործողների դիմադրութեան անխնա ճնշումը, հասարակութեան սոցիալիստական կազմակերպութեան հաստատումը և սոցիալիզմի հաղթութիւնը բոլոր յերկրներում»: Ապա, քանի վոր համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմն այդ ժամանակ դեռ չէր վերջացել, արտահայտվում է «անհողող վճռականութիւն

թիւն մարդկութեանը կորզել ֆինանսական կապիտալիզմի և իմպերիալիզմի ճիրաններից, վորոնք յերկրն արշուճում լցրին ներկա բոլոր պատերազմներից ամենավճռագործ պատերազմով»: Այնուհետև խորհրդային սահմանադրութիւնը հաստատապէս հայտարարում է գաղութներ ու փոքր յերկրներ դրավելու բուրժուական քաղաքականութիւնից լիովին խզվելու և ցեղային ու ազգային պատկանելիութեան հետ կապված ամեն տեսակի սահմանափակումները վերացնելու մասին, և ազդարարվում է, վոր «այժմ իրեն շահագործողների դեմ վարած պրոլետարիատի վճռական մարտի մոմենտին շահագործողները չեն կարող տեղ ունենալ իշխանութեան և վնչ մի որդանում»: Մեր սահմանադրութեան մեջ առանձնապէս ընդգրծվում է խորհրդային իշխանութեան հիմնական խնդիրը «քաղաքային ու գյուղական պրոլետարիատի և չքավոր գյուղացիութեան դիկտատուրայի սահմանումը», աշխատավորների համար ապահովել իրենց կարծիքներն արտահայտելու իրական ազատութիւն և դրա համար բանվոր դասակարգի ու գյուղական չքավորութեան ձեռքը հանձնել մամուլի որդաններն ու տպարանները, աշխատավորութեան տրամադրութեան տակ դնել ժողովրդական ժողովներ կազմակերպելու պիտանի շնքերը և բանվորներին ու չքավորազգայն գյուղացիներին ամեն կերպ ոժտնափութիւնը ցույց տալ իրենց ազատ կազմակերպման գործում, ինչպէս նաև ապահովել նրանց բազմակողմանի ձրի կրթութիւնը, ըստ վորի աշխատանքը հանրապետութեան բոլոր քաղաքացիների պարտականութիւն է ճանաչվում և ազդարարվում է «հաշտատող չի ուտի» լողունը:

Սրանք են 1918 թվականի խորհրդային սահմանա-

դրութեան հիմնական դրութիւնները, վորոնց հիման վրա բանջորդասակարգը կառուցեց իր նոր պետութիւնը, ապահովեց ժողովրդական տնտեսութեան վերելքը և մասսաների նյութական բարեկեցութեան ու աշխատավորութեան կուլտուրայի աճը: Խորհրդային սահմանադրութեանն այս բոլոր տարիներին ընթացքում սոցիալիզմի հաղթանակի համար մղվող պայքարի դրոշմ է յետևել: Յեւ վորքան խորհրդային սահմանադրութեան հիմունքներն ամօքի ելին մարմնանում կյանքում, այնքան ամօքի հաջող առաջ եր ընթանում պոլիտիկական գործը մեր յերկրում:

Ճիշտ կլինի ասել, վոր ներկա մոմենտիս ել խորհրդային սահմանադրութեան հիմունքը կենսունակ և ու անսասան: Վրա հետ միասին մենք պետք է խոստովանենք, վոր այդ սահմանադրութեան առանձին մասերը հնացել են, վորքան վոր սոցիալիստական շինարարութեանը 1918 թվականից իվեր վիթխարի քայլ է արել դեպի առաջ: Չի կարելի չտեսնել, վոր խորհրդային սահմանադրութեան բնագրում բոլորովին չեն արտացոլել և չեյին կարող արտացոլել յերկրի եկոնոմիկայում և սոցիալական կառուցվածքում այն վիթխարի վոտիսութեանները, վորոնք տեղի յեն ունեցել վերջին տարիներին ընթացքում:

Համարյա տասը տարի յետանցել այն մոմենտից, յերբ մենք մոտեցանք արդյունաբերութեան միջապատերազմյան մակարդակին և յերբ կուսակցութեան XIV համագումարը և, ամենից առաջ, ընկեր Ստալինն ամբողջ հասակով առաջադրեց յերկրի սոցիալիստական ինդուստրացման խնդիրը: Հաջողութեամբ իրագործելով այդ խնդիրը, մենք ստեղծեցինք նոր, տեխնիկապես առաջավոր սոցիալիստական ինդուստրիա,

այնպիսի բարձրութեան վրա դրեցինք սոցիալիզմի հիմքը հանդիսացող մեր ծանր արդյունաբերութեանը, վոր այժմ մենք ի վիճակի յենք սեփական ուժերով մի քանի տարում ավարտելու ժողովրդական վողջ տնտեսութեան տեխնիկական վերակառուցումը: Վրան ապացույց է այն, ինչ վոր մենք այստեղ լսեցինք ընկ. Որջոնիկիձեյի դեկուցման մեջ ծանր արդյունաբերութեան հաջողութեաններին մասին, նրա ներկայիս վիթխարի հնարավորութեաններին մասին, նրա նոր խնդիրներին մասին:

Մեր գյուղի վիթխարի հետամնացութեան հետևանքով գյուղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման խնդիրն ամենադժուարին խնդիրն եր խորհրդային իշխանութեան համար: Սակայն այժմ հիմնականում լուծված է և այդ խնդիրը, կուլակութեանը ջախջախված է: Կոլտնտեսութեանները հաղթել են ամբողջ ճակատով: Ստեղծված է խորհրդատնտեսութեանների լայն ցանց: Գյուղը վերակառուցվում է կոլեկտիվիզմի և նոր տեխնիկայի հիմունքներին վրա, յերկրորդական տեղ վանելով անհատական գյուղացիական տնտեսութեանը:

Յերբ խորհրդային պետութեան հիմնադրի՝ Լենինի կողմից գրվում եր մեր սահմանադրութեանը, Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան կողմից ազգայնացված հողն արդեն անցել եր պետութեանը: Այդ ժամանակ պետութեան տրամադրութեան տակ ելին անցել նաև բանկերն ու տրանսպորտի կարեւորագոյն տեսակները, նմանապես նաև արդյունաբերական ձեռնարկութեանների հանրային սեփականութեան անցնելու սկիզբն եր դրված: Սակայն դեռևս յերկար տարիներին ընթաց-

քում ազգայնացված հողը գտնվում էր առանձին մանր տնտեսատեր-գյուղացիների տրամադրություն տակ, վորոնք ընդհուպ մինչև վերջին ժամանակաշրջանը չէին ցանկանում բաժանվել մասնավոր-սեփականատերական տնտեսությունից: Այսպես կոչված բանվորական հսկողությունը ֆաբրիկների ու գործարանների վրա այն ժամանակ նախապատրաստում էր արդյունաբերական ձեռնարկությունների բռնագրավումը և անցումը պետություն ձեռքը: Սակայն այդ անցումն իրագործվեց միայն քիչ ավելի ուշ: Առևտուրը, բացառությամբ փոքր մասի, դեռևս մասնավոր ձեռքերում էր գտնվում:

Ներկա մոմենտիս հանրային սեփականություն ըսկզբունքները հաղթել են ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում՝ թե՛ քաղաքում և թե՛ գյուղում: Արդյունաբերությունն ու արանսպորտը փոքր բացառություններով պետության տրամադրության տակ են գտնվում: Գյուղատնտեսությունն ինը տասերորդով ընդգրկված է կոլտնտեսությունների և խորհրդային իշխանության ձեռքին են: Ապրանքաշրջանառությունը հպատակեցված է պետությանը և սոցիալիստական կոոպերացիային: Վերջին յերկու-յերեք տարվա ընթացքում սոցիալիստական սեփականությունը խորհրդային հասարակության հիմն է դարձել:

Այդ յերևում է և հետևյալ թվերից, վորոնք վերաբերում են արտադրական հիմնական ֆոնդերին, այսինքն մեր յերկրում յեղած սեփականության տարբեր տեսակներին:—

Արտադրական հիմնական ֆոնդերն ըստ սոցիալական սեկտորների

(Միջին տարեկան ֆոնդերը, 1933 թվի անփոփոխ գներով)

	1925 թ.		1934 թ.	
	Միլիոն սովետական կոբլ	Պրոմա- շտի բիլլոն	Միլիոն սովետական կոբլ	Պրոմա- շտի բիլլոն
Սոցիալիստական տնտեսությունը...	22,678	48,8	90,344	95,81
Կապիտալիստական սեկտորը ...	3,037	6,5	83	0,09
Մասնավոր մանր տնտեսությունը...	20,790	44,7	3,867	4,10
Ընդամենը ...	46,505	100,0	94,294	100,0

Ինչը տարվա ընթացքում 1925 թվից մինչև 1934 թ. ժողովրդական վոլջ տնտեսության արտադրական հիմնական ֆոնդերը մեղանում 46,5 միլարդ ռուբլուց աճեցին մինչև 94,3 միլիարդ ռուբլու, այսինքն կրկնապատիկ ավելացան:

Սակայն կարևորը միայն այդ չէ:

Վճռական նշանակություն ունի այն, թե ինչպես է փոխվել սոցիալիստական սեփականության (սոցիալիստական արտադրական ֆոնդերի) և մասնավոր-սեփականատերական տնտեսության (ներառադրական ֆոնդերի) մեջև յեղած փոխհարաբերությունը: Տասը տարի սրանից առաջ ժողովրդական տնտեսության մեջ կապիտալիստական տարրերը դեռ նկատելի դեր էին խաղում և կազմում էին լավորվ յերկրի արտադրական ֆոնդերի 6,50%: Մանր վոլջ-կապիտալիստական տնտեսության հետ միասին արտադրության մեջնոցների մասնավոր սեփականությունն այն ժամանակ կազ-

մուծ եր Խորհրդային Միության արտադրական ըն-
լոր ֆոնդերի կեսից ավելին:

1935 թվականին դրությունը միանգամայն փոխ-
վեց: Կապիտալիստական տարրերից արդեն վոչինչ
չմնաց: Արտադրության միջոցների մասնավոր սեփա-
կանությունը պահպանվից մեր յերկրի արտադրու-
թյան միջոցների ամբողջ գումարի 4%-ի սահմաննե-
րում միայն: Արտադրության միջոցների (արտադրա-
կան ֆոնդերի) 96%-ն արդեն պատկանում է սեփա-
կանը, կոլտնտեսություններին և կոոպերացիային:
Այնինչ պետությունն ու կոլտնտեսությունները վիթ-
խարի նոր շինարարություն են կատարում, վորի
մասշտաբն աճում է տարեցատարի:

Սոցիալիստական սեփականությունն աճում է մեր
աչքերի առաջ հանձին պետական նոր գործարաննե-
րի ու ֆաբրիկաների, ելեկտրոկայանների և յերկաթու-
ղիների, հանձին խորհտնտեսությունների ու կոլտնտե-
սությունների՝ իրենց նորանոր շինարարություննե-
րով և մեքենաներով, իրենց նորանոր անասնաբուժա-
կան ֆերմաներով: Աճում են նոր քաղաքներ, կուլտու-
րական հիմնարկներ և բնակելի տներ: Արդեն փոր-
ձաքված է, և ըստ վորում լավ արդյունքներով, և
Խորհրդային Միության հանրային սեփականության
գործող ֆոնդերի մեջ է մուծվում սոցիալիստական կա-
ռուցման նոր գիզանտներից մեկը— Մոսկվայի մետ-
րոն: (Մափեք): Յեղ այսոր խորհրդային մայրաքաղա-
քի այդ նոր խոշոր նվաճման համար արդեն կարող ենք
շնորհավորել վոչ միայն Մոսկվայի բնիկներին, այլև
Խորհրդային Միության բոլոր աշխատավորներին:
(Բուռն Մափեք):

Մեր յերկիրն իր սոցիալ-տնտեսական հիմքում ար-

մատապես վերակառուցվել է, վերափոխվելով սոցիալիս-
տական յերկրի: Դրա համար միայն հնարավոր դար-
ձավ 1932 թվին հրատարակել այն հայտնի որենքը,
վորն ազդարարում է, թե «հանրային սեփականու-
թյունը (պետական, կոլտնտեսային, կոոպերատիվ)
խորհրդային կարգի հիմքն է հանդիսանում, նա սրբա-
զան է ու անձեռնմխելի, և հանրային սեփականու-
թյան նկատմամբ վոտնձգություն կատարող մարդիկ
պետք է դիտվեն վորպես ժողովրդի թշնամիներ»:
Սրան կարելի յե ավելացնել միայն այն, վոր մեր
յերկրի պրոլետարական և կոլտնտեսային բնակչու-
թյունն արդեն 1934 թվի սկզբին կազմում եր ավելի
քան 124 միլիոն հոգի, իսկ այժմ նա ել ավելի յե
աճել:

Խորհրդային հասարակակարգում տեղի ունեցած այս
արմատական փոփոխությունները խորհրդային սահ-
մանադրությունը դեռ չի արտացոլել: Մինչդեռ ըստ
Ֆերդինանդ Լասսալի դիպուկ արտահայտության սահ-
մանադրությունը, վորպես յերկրի հիմնական որենքը,
պետք է «գործուն ույժ լինի, վորն անհրաժեշտ ձևով
կերտում է մնացած բոլոր որենքներն ու իրավական
հիմնարկները» (Ֆ. Լասսալ, սահմանադրության եյու-
թյունը): Դրանից հետևում է, վոր յերբ սահմանադրու-
թյունը ձիշտ է արտահայտում դասակարգային ուժե-
րի փոխհարաբերությունը յերկրում,— այն ժամանակ
նա հասարակակարգի ամրապնդման հզոր զենք է հան-
դիսանում:

Հատկապես դրա համար մեր սահմանադրությունը
պետք է համապատասխանեցվի դասակարգային ուժե-
րի ներկայիս փոխհարաբերությանը, և ամենից առաջ,
հանրային սոցիալիստական սեփականության սկզբունք-

ների լիակատար հաղթանակին մեր Միության մեջ,—
և այն ժամանակ խորհրդային սահմանադրությունն
էլ ավելի մեծ չափով կդառնա այն «գործուն ուժը,
վորն անհրաժեշտ ձևով կերտում է բոլոր մնացած ու-
րենքներն ու իրավական հիմնարկները», վորոնք ան-
հրաժեշտ են սոցիալիզմի շինարարության հաջողու-
թյան համար:

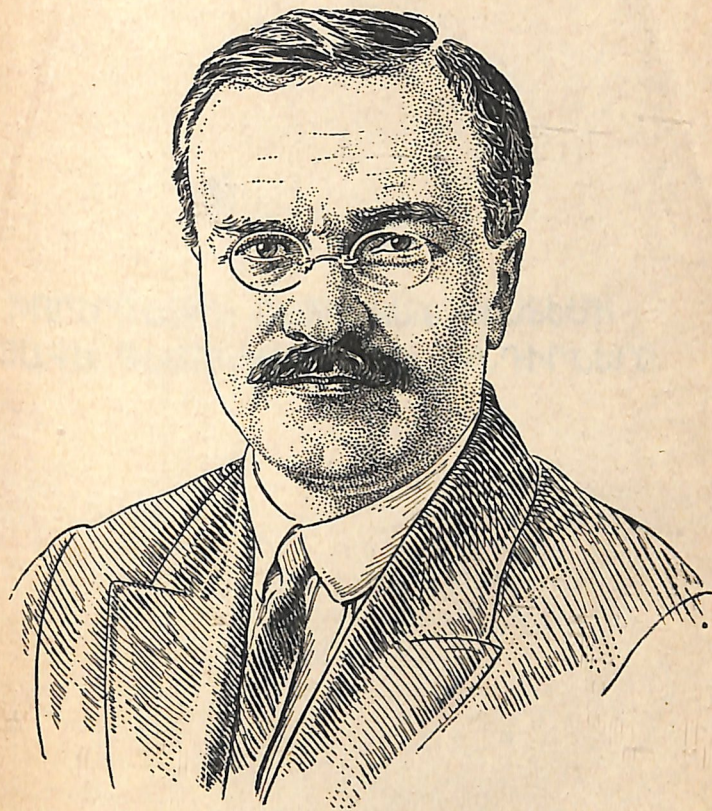
Հանրային սեփականությունը հաղթություն տա-
րավ մեր յերկրում դասակարգային թշնամի ուժերի
դեմ մղվող կատաղի պայքարում: Կապիտալիստական
տարրերի վերացումը— դժվարագույն խնդիր էր, վորի
ավարտմանը մենք հասանք միայն վերջին ժամանա-
կաշրջանում: Կապիտալիզմի մնացորդները դեռևս մնա-
ցել են յերկրի եկոնոմիկայում, մասնավոր մանր տըն-
տեսության բեկորներում: Կապիտալիզմի մնացորդներն
ուժեղ են և՛ մարդկանց գիտակցության մեջ, նույնիսկ
բանվորների և առավել ևս կոլտնտեսականների գի-
տակցության մեջ, չլուսելով արդեն այն մասին, վոր
գյուղական բնակչության մոտ 35 միլիոնը դեռևս չի
բաժանվել իր մանր-սեփականատիրական տնտեսու-
թյունից: Յեթե իր ժամանակին Լենինը խարաղանում
էր բանվորների վորոշ խմբերի ու շերտերի մոտ կա-
պիտալիզմից մնացած տրադիցիաները (սովորույթ-
ները), վորն իր արտահայտությունը գտնում էր այն
բանում, թե «տալ «նրան» (պետությանը) ավելի քիչ
ու ավելի վատ աշխատանք, պոկել «նրանից» ավե-
լի շատ փող»,— ապա այժմ էլ դեռևս անհրաժեշտ է
ամենորոյս և համառ պայքար մղել կապիտալիզմի այդ
տեսակի մնացորդների դեմ բանվորների առանձին
խմբերում և, էլ ավելի կոլտնտեսականների առան-
ձին շերտերում:

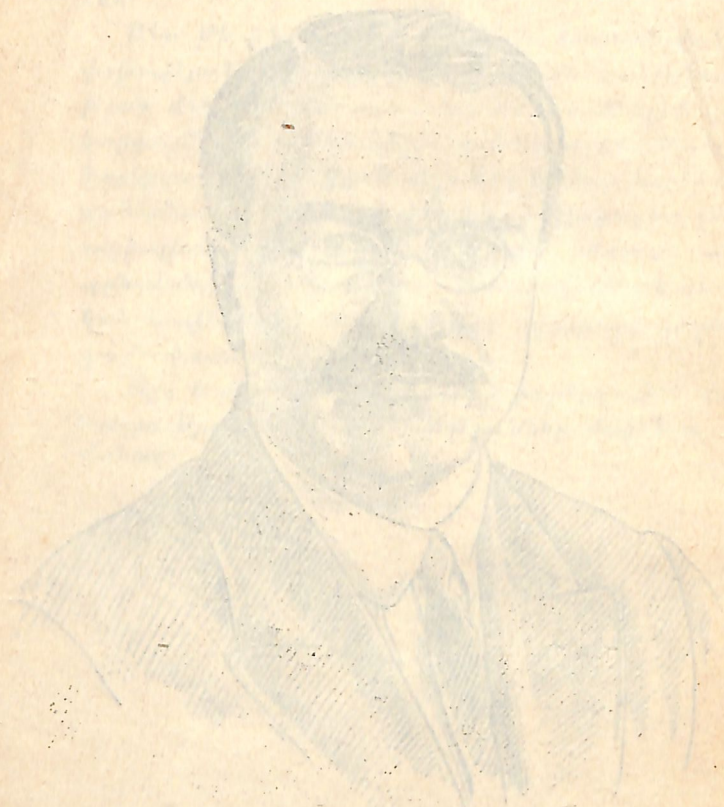
Այն ժամանակվանից, յերբ հանրային սեփակա-
նությունը խորհրդային Միության մեջ սեփականու-
թյան գլխավոր ձևն է դարձել, իսկ հետևաբար բնակ-
չության ճնշող մասն ալժմ կապված է հանրային
(պետական, կոլտնտեսային, կոոպերատիվ) տնտեսու-
թյան հետ, այդ ժամանակվանից մեզ համար էլ ավելի
մեծ նշանակություն է ստացել հանրային սեփակա-
նության պահպանման ու ամրապնդման խնդիրը,
նշանակում է նաև մարդկանց գիտակցության մեջ կա-
պիտալիզմի հակահասարակական, հակապետական,
հակակոլտնտեսային մնացորդների դեմ պայքարելու
խնդիրը: Պետությանը և կոլտնտեսություններին պատ-
կանող հասարակական վիթխարի արտադրական ֆոն-
դերի մասին վերև բերված թվերը վկայում են այն
մասին, թե մեզ համար ի՞նչ վիթխարի նշանակու-
թյուն ունի հանրային սեփականությունը պահպանե-
լու ու ամրապնդելու խնդիրը և այդ սեփականությունն
աշխատավորության ոգտին ճիշտ ոգտագործելու խն-
դիրը: Մենք պետք է անպայման հասնենք այն բա-
նին, վոր ֆարրիկում ու գործարանում, դպրոցում ու
հիմնարկում խնայողաբար վերաբերվեն պետական
սեփականության և ընդհանուր իրական հոգացողու-
թյուն ստեղծվի նրա ամրապնդման համար: Կոլտնտե-
սությունում և կոոպերացիայում, հանրային դաշտե-
րում և հանրային խանութում տարվող աշխատան-
քում մենք պետք է ապահովենք հանրային բարիքի
ամեն կերպ պահպանումը և ընդհանուր գործարար
հոգացողությունը հանրային տնտեսության աճման
մասին: Այն ժամանակվանից լավ և աղելի կուլու-
րականորեն պայքարենք կոլտնտեսականները, բոլոր կոլ-
տնտեսականները, բոլոր աշխատավորները: Այն ժա-

մանակ մեր գործերն ել ավելի արագ կբարգավաճեն:

Ահա թե ի՛նչու անհրաժեշտ ե մատնանշված փոփոխությունները մտցնել խորհրդային սահմանադրության մեջ, այն համապատասխան դարձնելով դասակարգային ուժերի ներկայիս փոխհարաբերության հետ խորհրդային Միության մեջ: Մեզ համար խորհրդային սահմանադրությունը հասարակ զեկլարացիա չէ, այլ սոցիալիստական սեփականության հետագա ամրապնդման, սոցիալիստական հասարակության վերջնական հաղթանակի համար մղվող պայքարի կարեորագույն փաստաթուղթ: (Մափեք):

Այդ ե մեր առաջին խնդիրը խորհրդային սահմանադրության մեջ փոփոխություններ մտցնելու ժամանակ:

II. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԻ
ՀԵՏԱԳԱ ԴԵՄՈԿՐԱՏԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մեր յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակը հնարավոր դարձավ շնորհիվ այն բանի, վոր վոչ միայն բանվոր դասակարգը, այլև գյուղացուիցյան հիմնական մասսան հանրային (սոցիալիստական) սեփականության կողմը կանգնեց:

Իհարկե խորհրդային վողջ իրավակարգը գյուղացիներին ոժանդակել է նոր ուղու ընտրության մեջ, և խորհուրդները ներքևից վերև ակտիվորեն նրանց ոգնել են վողջ կոլտնտեսային շինարարության մեջ: Սակայն այնուամենայնիվ անհրաժեշտ յեղավ խորհրդային իշխանության 12 տարի, վորպեսզի գյուղացիական մասսաները համոզվեյին իրենց տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման անհրաժեշտության մեջ և իրենք վերջնականապես ընտրեյին գյուղի դարգացման կոլտնտեսային ուղին:

խորհրդային դեմոկրատիզմն ապահովեց գյուղացիներին մասնակցությունը՝ բանվոր դասակարգի ղեկավարութեամբ՝ նոր պետութեան կառավարման ամբողջ գործում, այդ թվում նաև նրանց մասնակցությունը ազգայնացված խոշոր արդյունաբերութեան կառավարման մեջ, գյուղի լայն մասսաներին ցույց տալով սոցիալիստական տնտեսութեան վիթխարի առավելությունները: Պրոլետարական ղեկատարության ոժանդակեց գյուղացիներին նաև կոոպերատիվ շինարարութեան մեջ լայնորեն ներգրավելուն և զրա հետ միասին շատ բանով արագացրեց գյուղացիական մասսաների քաղաքական գիտակցութեան և կուլտուրականութեան աճումը: Այս բոլորը միասին վերցրած նախապատրաստեց

կոլտնտեսային կարգի հաղթանակը գլուղում և այժմ հնարավորութիւնն է տալիս դնելու խորհրդային դեմոկրատիզմի հետագա զարգացման հարցը մեր յերկրում

Խորհրդային իշխանութեան մեջ, — ասում է մեր կուսակցութեան ծրագիրը, — իր արտայայտութիւնն է գտել դեմոկրատիզմի բարձրագույն տիպը, պրոլետարական դեմոկրատիզմը, դեմոկրատիզմն աշխատավորութեան համար: Այդ դեմոկրատիզմն արժատապէս տարբերվում է բուրժուական դեմոկրատիզմից, վորն իր բոլոր այլաձևութիւններով սոսկ հսկայական մեծամասնութեան նկատմամբ, բուրժուազիայի դիկտատուրայի, աշխատավոր մասսաների նկատմամբ մի բուռն կապիտալիստների դիկտատուրայի քողարկումն է հանդիսանում:

Լենինն այսպէս եր ասում բուրժուական դեմոկրատիայի և խորհրդային իշխանութեան միջև յեղած տարբերութեան մասին:

«Հին, այսինքն բուրժուական դեմոկրատիան և պառլամենտիզմը կազմակերպված էյին այնպէս, վոր հատկապէս աշխատավորական մասսաներն ամենից ավելի էյին ոտարացված կառավարման ապարատից: Խորհրդային իշխանութիւնը, այսինքն պրոլետարիատի դիկտատուրան, ընդհանրապէս, այնպէս է կառուցված, վորպէսզի աշխատավորական մասսաներին մերձեցնի կառավարման ապարատին» (Լենին, հ. XXIV, էջ 14):

Ընկեր Ստալինը «Լենինիզմի հիմունքներում» տվել է բուրժուական ու պրոլետարական դեմոկրատիայի միջև յեղած տարբերութեան հետևյալ բնորոշումը. —

«Դեմոկրատիան կապիտալիզմի որոք կապիտալիստական դեմոկրատիա յե, շահագործող փոքրամասնու-

թեան դեմոկրատիա, վոր հենվում է շահագործվող մեծամասնութեան իրավունքների սահմանափակման վրա և ուղղված է այդ մեծամասնութեան դեմ: Միայն պրոլետարական դիկտատուրայի որոք հնարավոր են իսկական «ազատութիւններ» շահագործվողների համար և պրոլետարների ու գյուղացիների իսկական մասնակցութիւնն յերկրի կառավարման գործում: Դեմոկրատիան պրոլետարիատի դիկտատուրայի որոք պրոլետարական դեմոկրատիա յե, շահագործվող մեծամասնութեան դեմոկրատիա, վոր հենվում է շահագործող փոքրամասնութեան իրավունքների սահմանափակման վրա և ուղղված է այդ փոքրամասնութեան դեմ»:

Բնութագրելով մեր խորհրդային սխտմի դեմոկրատիզմը, Լենինը մատնանշում եր նրա հետևյալ հիմնական գծերը. —

«Խորհրդային դեմոկրատիզմի, — այսինքն պրոլետարական, նրա կոնկրետ, տվյալ կիրառմամբ, — սոցիալիստական բնույթը նախ և առաջ այն է, վոր ընտրողներն իրենք աշխատավոր ու շահագործվող մասսաներն են, բուրժուազիան բացառվում է. յերկրորդ, այն է, վոր ընտրութիւններն ամեն տեսակի բյուրոկրատական ձևականութիւնները և սահմանափակումները վերանում են, մասսաներն իրենք են վորոշում ընտրութիւնների կարգը և ժամկետները, ընտրվածներին հետ կանչելու լիակատար ազատութեամբ. յերրորդ, վոր ստեղծվում է աշխատավորների ավանդարդի, խոշոր արդյունաբերական պրոլետարիատի լավագույն մասսայական կազմակերպութիւն, վոր թույլ է տալիս նրան ղեկավարել շահագործվողների առավելագույն լայն մասսաներին, ներգրավել նրանց ինքնուրույն քաղաքական կյանքի մեջ, դաստիարակել նրանց քա-

ղաքականապես իրենց սեփական փորձով, վոր այդպիսով առաջին անգամ ձեռնարկվում է այն բանին, վորպեսզի բնակչութիւնն իսկապես գլխովին սովորի կառավարել և սկսի կառավարել» (Լեւին, հ. XXII, էջ 606—607, հայհրատ):

«Պրոլետարական հեղափոխութիւնը և ռենեգատ Կառլսկին» հայտնի բրոշյուրում Լեւինը սուր կերպով ընդգծել է այն, ինչը նա բազմիցս մատնանշել է.—

«Պրոլետարական ղեմնկրատիան միլիոն անգամ ավելի ղեմնկրատական է ամեն մի բուրժուական ղեմնկրատիայից: Խորհրդային իշխանութիւնը միլիոնավոր անգամ ավելի ղեմնկրատական է ամենաղեմնկրատական բուրժուական հանրապետութիւնից» (Լեւին, հ. XXIII, էջ 350):

Խորհրդային սխտեմի այդ ղեմնկրատիզմի շնորհիւ միայն մեր կուսակցութեանը հաջողվեց սոցիալիստական շինարարութեան գործի մեջ ներգրավել միլիոնավոր բանվորների և առանցյալ միլիոնավոր գյուղացիներին: Իր հերթին սոցիալիզմի շինարարութեան հաջողութիւնները մեզ այժմ հնարավորութիւն են տալիս ղեկել խորհրդային ղեմնկրատիզմի հետագա զարգացման, սոցիալիստական ղեմնկրատիան մինչև վերջը հասցնելու հարցը:

Այն ժամանակ, յերբ Խորհրդային Միութեան մեջ այժմ դրված է ընտրական սխտեմի հետագա ղեմնկրատացման հարցը,—վոչ լիովին հավասար ընտրութիւնները հավասարով, բազմաուստիճանն ուղղակիով, բացը փակով փոխարինելու իմաստով,—բուրժուական բոլոր պետութիւններում պետական սխտեմի զարգացումը մենք տեսնում ենք հակառակ ուղղութեամբ՝ ղեմնկրատիայի բացասման և ֆաշիզմին անցնելու ուղղութեամբ:

Մինչև վերջին ժամանակներս վոչ վոքի համար գաղտնիք չէր, վոր կապիտալիստները կարողանում էին ապահովել իրենց տիրապետութիւնն աշխատավորական մասսաների վրա բուրժուական ղեմնկրատիայի ամեն մի սխտեմի ժամանակ, ամեն մի պառլամենտի և ընտրական իրավունքների ժամանակ: Բուրժուական յուրաքանչյուր պետութեան մեջ այսպես կոչված «հասարակ կարծիքի» վրա իշխում է կապիտալիստական մամուլը, վորին ոգնում են վոչ միայն պետական վոքը ապարատն ու վոստիկանութիւնը, այլև տերտերներին, բուրժուական գրականագետներին, պրոֆեսորներին և արվեստի գործիչների մի ամբողջ բանակ: Մեծ յերկիրներում կապիտալիստական հզոր տրեստներն իրենց տրամադրութեան տակ ունեն հարյուրավոր թերթեր և բազմահազար լրագրողներ ու ժուրնալիստներ: Ժողովատները, չխոսելով արդեն յեկեղեցիների մասին, գտնվում են տիրապետող դասակարգերի ձեռքին, այն ժամանակ յերբ բանվորական և ղեմնկրատական վոքը մամուլն ապրում է վոստիկանական կրունկի տակ և յենթարկվում է վոստիկանական անհամար բռնութիւններին: Ամեն մի բուրժուական պետութեան մեջ յերկրում և պառլամենտում տիրող կուսակցութիւնները հանդիսանում են կապիտալիստների և կալվածատերերի կուսակցութիւններ: Ինչպես տեսնում եք, մինչև մոտիկ ժամանակներս կապիտալիստները հարմար կերպով սարքվում էին բուրժուական ղեմնկրատիայի և պառլամենտալիզմի ամեն մի սխտեմի ժամանակ...

Սակայն վորոշ ժամանակից ի վեր դրութիւնը փոխվել է: Ժողովրդական ներքեում յեղած անբավականութիւնը վախեցնել սկսեց բուրժուական տիրող դասակարգերին: Բուրժուազիան սկսեց կառավարման իր սխտեմից դուրս քշել բուրժուական ղեմնկրատիայի և պառ-

լամենտարիզմի մնացորդները: Վոչ միայն կոմկուսակ-
ցությունները, այլև սոցիալ-դեմոկրատիայի կուսակ-
ցությունները, վորի առաջնորդները միշտ պատրաս-
տակամություն են ցուցաբերել հարմարվելու բուրժուա-
կան իրավակարգին, զրկվում են գոյության լեգալի-
թիմի: Լեգալությունից զրկվում են նաև բանվորա-
կան բոլոր մյուս կազմակերպությունները: Պետության
ֆաշիստական վերակառուցումն այժմ լիակատար թա-
փով ծավալվում է մի շարք յերկրներում: Ճիշտ է, պառլա-
մենտները դեռևս գոյություն ունեն, համեմայն դեպս
պետական հիմնարկների ցուցակում և՛ Իտալիայում, և՛
Գերմանիայում, սակայն գործնականում նրանց այլևս
լուրջ հաշվի չեն առնում: Պառլամենտում ներկայա-
ցուցչության գործն այնքան է հասարակ բան դարձել,
վոր Գերմանիայում, 1934 թ. հունվարի 30-ի գեպլեից
հետո, ռայխստագի սպանված պատգամավորների փո-
խարեն ռայխստագի նացիոնալ-սոցիալիստական ֆրակ-
ցիայի նախագահի պարզ ցուցումով նշանակվեցին նոր
պատգամավորներ: Այժմ արդեն հազվադեպ չէ, վոր
կառավարությանն իրավունք է տրվում որեւէներ հրա-
տարակելու ինչպես սահմանադրության կարգով, այնպես
եւ «կայսերական սահմանադրության նախատեսած պրո-
ցեդուրայից դուրս» (Գերմանիա, 1933 թ. օրենքը): Ժո-
ղովրդի առաջ ունեցած պատասխանատվության սկզբ-
բունքը փոխարինվում է բուրժուազիայի համար ավելի
հարմար պատասխանատվության սկզբունքով միայն. . . .
«աստծո և պատմության առաջ» (Իհական 1934 թ.
սահմանադրության յերկրորդ պարագրաֆը):

Կապիտալիզմի բոլոր յերկրներում բուրժուական
վոդորմելի դեմոկրատիայի զարգացումն ընթանում է
դեպի կապիտալիստների վերնաշերտի կողմից բացա-

հայտ ու անսահմանափակ բռնությունը: Պետական ա-
պարատը ներառում է պարոնայք կապիտալիստների
տիրապետող կազմակերպությունների հետ, և դեմոկ-
րատիայի թզենու տերևները մի կողմ են շարվում: Այդ
տեղի յե ունենում կապիտալիզմի յերկրներում ներքին
քաղաքական դրության սրման հետևանքով և ամենեին
եւ բուրժուական կարգի ամրության մասին չէ, վոր
վկայում է: Դեռ վոչ մի յերկիր չի ապացուցել, վոր
մասսաների նկատմամբ ուղղակի բռնության միջոցով
կառավարման ֆաշիստական սիստեմին անցնելը վկա-
յում է բուրժուական պետության ամրապնդման մա-
սին և նրա համար ապագայի նկատմամբ լավագույն
հեռանկարներ ապահովելու հնարավորության մասին:
Վոչ՝, այդ չի կարելի ապացուցել, քանի վոր կառավար-
ման տեղորիստական մեթոդները վկայում են աշխա-
տավոր մասսաների հետ պետական ապարատի վերջ-
նական խզման մասին, բուրժուական պետության դա-
տապարտվածության մասին միայն:

Խորհրդային պետության մեջ զարգացումը միան-
գամայն այլ, ուղղակի հակադիր գծով է ընթանում,—
վոչ թե դեպի դեմոկրատիզմի սեղմումը, այլ դեպի պրո-
լետարական դեմոկրատիայի առավելագույն ու հանրակող-
մանի զարգացումը: Խորհրդային իշխանությունը և մե-
կուսակցությունն իրենց համար խնդիր են դրել ուղը-
նում ծավալել խորհրդային դեմոկրատիզմը և, հետևա-
բար, ամեն կերպ պետական կառավարման ամբողջ
գործում ներգրավել բանվորներին ու գյուղացիներին:

Բանվորա-գյուղացիական պետության զարգացման
կենդանի փաստերը ցույց են տալիս, թե ինչպես է
աճում աշխատավորների դեմոկրատիզմը մեր յերկրում:
Այդ աճն արտահայտվում է մասսաների սոցիալիստա-

կան շինարարությանը մասնակցելու խարեր ձևերում: Դա իր արտահայտությունն է գտնում բանվորների և գյուղացիների ավելի ու ավելի աճող մասնակցությունը խորհուրդների աշխատանքներում, ինչպես նաև խորհուրդների բուն իսկ ընտրություններում:

Թվերը ցույց են տալիս, թե ինչպես է աճել խորհուրդներում ընտրողների թիվը վերջին տարիների ընթացքում և ինչպես, դրա հետ մեկտեղ, տարեցտարի ավելացել է ընտրողների ներկայությունն ընտրություններին: Այդ թվերն իրենք են խոսում իրենց մասին:

Պաղաղ շինարարության անցնելու առաջին տարիներին, 1922—1923 թ. թ. ընտրություններին ներկա լինելը խորհուրդներում սովորաբար ընտրողների 40% -ին չէր հասնում, իսկ գյուղական վայրերում նա հաճախ գյուղական ընտրողների ընդհանուր քանակի 20—25 % -ի մոտն էր լինում: Հետո դրությունը տարեցտարի սկսեց լավանալ:

Հետզհետեի բվի յեվ խորհուրդներում ընտրություններին Հերկայանալու անը ԽՍՀ Միություն մեջ
(միլիոն եղող)

Տարիներ	Ընտրական իբովունը ունելին	Ներկայացել են ընտրություն- ներին	Ընտրություններին ներկայության % -ը
1926	76	39	51
1927	78	39	50
1929	81	52	64
1931	86	62	72
1934	91	77	85

Դեռ 1926 և 1927 թվերին ընտրություններին ներկա չէր լինում բոլոր ընտրողների հազիվ միայն կեսը, իսկ

վերջին ընտրական կամպանիային (1934 թ.) ներկայությունը հասավ ընտրողների 85% -ին: Ընտրողների ներկայությունը քաղաքներում, վորպես կանոն, բարձր է, քան գյուղում. բայց յեթե 1934 թվին ընտրողների ներկայությունը քաղաքներում հասավ 92% -ի, ապա գյուղական վայրերում այն արդեն հասավ 83% -ի:

Չի կարելի չնշել խորհուրդների ընտրություններին կանանց մասնակցության աճի կարևորագույն նշանակությունը, վորը վորջ խորհրդային, սոցիալիստական շինարարության մեջ բաղամալիկոն նորանոր ուժեր ներգրավելու կարևորագույն ցուցանիշ է հանդիսանում:

1926 թվի համեմատությամբ, յերբ կանանց ներկայությունն ընտրություններին կազմում էր ընդամենը 43%, իսկ գյուղական վայրերում՝ 28%, վերջին ընտրությունների ժամանակ կանանց ներկայությունն ընտրություններին բարձրացել է քաղաքներում մինչև 90% -ի, իսկ գյուղական վայրերում՝ մինչև 80% -ի: Պետք է նաև ասել, վոր քաղաքներում պրոֆմիություն անդամ կանանց ներկայությունն ընտրություններին միևնույն մակարդակի (93%) վրա յե, ինչպես և պրոֆմիության անդամ աղամարդկանց ներկայությունը (93%): Վերջապես վերին աստիճանի ցուցադրական են ընտրություններին կանանց մասնակցության աճի թվերը Միջին Ասիայի հանրապետությունների գյուղական վայրերում. — Ուզբեկստանի հանրապետության մեջ այդ ներկայությունը 1926 թվականին 7,8% -ից անցյալ տարի բարձրացավ մինչև 72% -ի, Թուրքմենստանի հանրապետության մեջ 1927 թվ. 2,5% -ից այդ ներկայությունն անցյալ տարի բարձրացավ մինչև 73% -ի, Տաջիկստանի հանրապետության մեջ այդ ներկայությունը 1929 թվի 22% -ից 1934 թվին բարձրացավ մինչև

67% -ի: Ձեր խափարի դրան հակադրելու այնպիսի փաստ, վոր դեռևս մինչև այժմ կանայք ընտրական իրավունքից միանգամայն զրկված են այնպիսի յերկիրներում, ինչպես Խոտլիան, Ֆրանսիան, Ճապոնիան, Փորթուգալիան, Բելգիան, Հոլանդիան, Հարավ-Մլաւիան, Հունաստանը, Բրազիլիան և Արգենտինան:

Խորհրդային սահմանադրութեան ապահովում և 18 տարեկան և բարձր հասակի բոլոր աշխատավորների համար խորհուրդների ընտրութեաններին մասնակցելը և խորհուրդներում ընտրվելու իրավունքը: Վոչ մի սահմանափակում ազգային պատկանելիութեան կամ սեռի մոտ գոյութեան չունի: Խորհրդային սահմանադրութեանը միակ սահմանափակումը սահմանում և շահագործող տարրերի համար և աշխատավորութեանն ամենից ավելի թշնամի՝ հին կարգերի սպասարկուների համար (նախկին վոստիկաններ, ժանդարմներ, քահանաներ և այլն):

Բայց թե վորքան անշան և ձայնազուրկների սուկոսը, ցույց են տալիս խորհուրդների թեկուզ և վերջին ընտրութեանները: 1934 թվին ընտրական իրավունքից զրկվածները յերկրի վող հասակավոր բնակչութեան 2,5% էլին կազմում, վորը յերկու միլիոն հոգուց մի քիչ ավելի յե: Հակադրեցեք այդ թիվը խորհուրդների ընտրողների ընդհանուր թվի հետ, վորն անցյալ տարի կազմում եր 91 միլիոն հոգի:

Դրանից յերևում և, վոր խորհուրդների ընտրութեաններին այժմ մասնակցում և վոչ միայն աշխատավորութեան ամբողջ մասսան, այլ և այն քաղաքացիների վորոշ մասը, վորոնք առաջ ընտրական իրավունք չունեին: Դեռ 1931 թվին ԽՍՀՄ Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի վորոշմամբ սահմանվեց այն արտաքս-

ված կուլակների քաղաքացիական իրավունքների վերականգնման կարգը, վորոնք գործով ապացուցել են, վոր վերջ են տվել կոլանտեսութեանների և խորհրդային իշխանութեան դեմ մղած պայքարին և պարագլուս են ազնիվ աշխատանքով: Կենտրոնիկովի հետագա վորոշումներով ավելի հեշտացվեցին հանրագլուս աշխատանքով զբաղվող կուլակների զավակների և բուն կուլակների իրավունքների, վերականգնման պայմանները, վորոնք ապացուցել են խորհրդային պետութեան ազնիվ աշխատավորներ դառնալու ցանկութեանը:

Այս բոլորը ցույց և տալիս, վոր Խորհրդային Միութեան մեջ բոլոր ազնիվ աշխատավորների համար բաց և լիարժեք կյանքի ուղին և վոր ձայնազուրկների շրջանակն ավելի ու ավելի կրճատվում և: Մենք ընթանում ենք դեպի խորհուրդների ընտրութեաններում յեղած ամեն տեսակի սահմանափակումների լիակատար վերացումը, սահմանափակումներ, վորոնք իր ժամանակին մտցվել են «վորպես պայքարի ժամանակավոր միջոցառումներ շահագործողների իրենց արտոնութեանները պաշտպանելու կամ վերականգնելու փորձերի դեմ»,—ինչպես ասում և Համ Կ(բ)Կ ծրագրերը: Այդ փաստերով հաստատվում են Լենինի հաճախակի հայտարարարութեաններն այն մասին, վոր մեզանում մուծած ընդհանուր ընտրական իրավունքի սահմանափակումները սոսկ ժամանակավոր բնույթ ունեն:

Այն ժամանակ, յերբ բուրժուական նորանոր պետութեաններ վերացնում են բնակչութեան ընտրական իրավունքի մնացորդները, խորհրդային Միութեանը միշտ ավելի յե մոտենում բնդհանուր բնագիտ իրավունքի ամեն տեսակի սահմանափակումների լիակատար վերացմանը: (Բուռն յեղիարացե՛ք ծափեր):

Վորպէս խորհրդային սխտեմի հետագա դեմոկրատացման անհետաձգելի միջոցառումներ կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեն այս համագումարի առաջ ե դնում հետեյալ հարցերը.—

Առաջին, բազմասեփնամ ընտրութիւններն ուղղակիով փոխադրելու մասին:

Ներկայումս մեզ մոտ ուղղակի ընտրութիւններն սխտեմ գոյութիւն ունի միայն քաղաքային և գյուղական խորհուրդների համար, Վորոնք անմիջականորեն ընտրվում են տեղում բանվորների, գյուղացիների և կարմիր բանակայինների կողմից: Խորհրդային իշխանութեան վերադաս որդանները, սկսած շրջգործկոմներից, ընտրվում են վոչ թե ընտրողների ուղղակի ձայնատվութեամբ, այլ խորհուրդների համապատասխան համագումարներում: Դրա հետեանքով շրջգործկոմներն ընտրվում են ընտրութիւնների յերկաստիճան սխտեմով, յերկրային և մարզային գործադիր կոմիտեները, ինչպէս նաև ինքնավար հանրապետութիւնների՝ դեկավար որդանները՝ ընտրութիւնների յեռաստիճան սխտեմով, մարզեր ունեցող դաշնակից հանրապետութիւնների կենտրոնական կոմիտեները և ԽՍՀ Միութեան կենտրոնական Գործադիր կոմիտեն՝ ընտրութիւնների քառաստիճան սխտեմով:

Իր ժամանակին ընտրութիւնների այդ սխտեմն իրեն արդարացնում եր և, չնայած իր թերութիւններին, ապահովում եր խորհրդային իշխանութեան դեկավար որդանների անհրաժեշտ կենդանի կապը մասսաների հետ:

Սակայն այժմ, տնտեսական վիթխարի վերելքի հասնելու, քաղաքի և գյուղի կապի զգալի ամրապնդումը և մասսաների կուլտուրական ու քաղաքական

ակտիվութեան բարձրացումը գալիս են ասելու, վոր մենք կարող ենք և պետք ե նշանակալից առաջընթաց քայլ կատարենք մեր ընտրական սխտեմի դեմոկրատացման գործում: Կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեն այս համագումարի առաջ դնում ե բոլոր խորհրդային որդանների,—քաղաքային և գյուղական խորհուրդներից ներառյալ մինչև Խորհրդային Սոցիալիսական Հանրապետութիւնների Միութեան կենտրոնական Գործադիր կոմիտեն,—ընտրութիւնների բազմաստիճան սխտեմն ուղղակի ընտրութիւններով փոխադրելու հարցը: (Ծափեր):

Շրջգործկոմների, յերկր. և մարզ. գործկոմների, դաշնակից հանրապետութիւնների կենտգործկոմների և ԽՍՀ Միութեան կենտգործկոմի վերաբերմամբ ընտրութիւնների այդ սխտեմի կիրառման համար վոչ մի անհաղթահարելի արգելակ այժմ գոյութիւն չունի: Մյուս կողմից, ուղղակի ընտրութիւններն ել ամբի կրարձրացնեն խորհրդային իշխանութեան որդանների հեղինակութիւնը և ել ամբի կուժեղացնեն այդ որդանների կապն աշխատավորութեան լայն մասսաների հետ: Բանվորներն ու գյուղացիներն ամբի լով կճանաչեն իրենց ներկայացուցիչներին վոչ միայն շրջանում և մարզում, այլև խորհրդային պետութեան կենտրոնական որդաններում, ել ամբի անմիջականորեն կապված կլինեն նրանց հետ, և զրանով իսկ խորհրդային իշխանութեան դեկավար որդանների ամբողջ աշխատանքն ամբի բարձր աստիճանի պետք ե բարձրացվի:

Այն ժամանակ, յերբ կապիտալիզմի ամբի ու ամբի նորանոր յերկրներ հեռանում են ուղղակի ընտրութիւնների սխտեմից և ընտրութիւնները հաճախակի

փոխարինում են չինոֆիլիկների պարզ նշանակումով վերևից և մինչև ամենաներքեր, խորհրդային Միության մեջ բազմաստիճան ընտրությունների սխտեմը փոխարինվում է խորհրդային իշխանություն վոչ միայն ստորին, այլև ամենաբարձր որգանների ուղղակի ընտրությունների սխտեմով: Ընտրողներին համար պահելով վորևե որգանից իրենց ներկայացուցչին հետ կանչելու իրավունքը և թեկնածուներ առաջ քաշելու ժամանակ ապահովելով աշխատավորության անկուսակցական կազմակերպությունների և խմբերի մասնակցությունը, խորհրդային սխտեմը՝ ուղղակի ընտրություններ մտցնելով վիթխարի քայլ է կատարում դեպի առաջ մեր յերկրում աշխատավորության դեմոկրատիզմի զարգացման գործում: (Ծափեր):

Յերկրորդ, վոչ լիովին հավաստե բնագոյությունները հավաստում: փոխաբեկելու մասին:

Խորհրդային սահմանադրությամբ, խորհրդային որգանների ընտրության ժամանակ, վորոշ առավելություններ են սահմանված բանվորների համար՝ գյուղի աշխատավորության համեմատությամբ: Այդ յերևում է թեկուզ և այն բանից, վոր դաշնակից հանրապետությունների խորհուրդների համագումարներին և ԽՍՀ Միության խորհուրդների համագումարին քաղաքային խորհուրդների ներկայացուցիչներն ընտրվում են 25 հազար բնագոյից մեկ պատգամավորի հաշվով, իսկ խորհուրդների այն համագումարներից, ուր գերակշռում են գյուղացիները, 125 հազար բնագոյից մեկ պատգամավոր: Լենինն այդ առթիվ դեռ 1919 թվին ասում էր.

«Այդ տեսակի միջոցառումներ, ինչպես բանվորների և գյուղացիների անհավասարությունը, սահմանադրության կողմից ամենևին չի սահմանված: Սահմանա-

դրությունն այն գրի յե առել այն բանից հետո, յերբ այն մտցվել էր կյանքում: Նույնիսկ բոլշևիկները չեն, վոր մշակել են խորհուրդների սահմանադրությունը, այն մշակել են մինչ-բոլշևիկյան հեղափոխությունը մենշևիկներն ու եսերները՝ իրենց դեմ: Նրանք այն մշակել են այնպես, ինչպես մշակել է կյանքը: Պրոլետարիատի կազմակերպությունը շատ ավելի արագ է ընթացել, քան գյուղացիության կազմակերպությունը, վորը բանվորներին դարձրել է հեղափոխության նեցուկը և փաստական առավելություն է տվել նրանց: Հետագայի խնդիրն է՝ այդ առավելություններից աստիճանաբար անցնել նրանց հավասարեցմանը» (Լենին, հ. XXIV, եջ 146):

Բանվորների ոգտին յեղած այդ առավելությունները մտցվել էյին այն ժամանակ, յերբ գյուղացիները դեռ ամբողջապես մանր սեփականատերեր էյին և գյուղում դեռ մեծ էր կրւակության ազդեցությունը: Այդ առավելություններն ամրացրին բանվոր դասակարգի ղեկավար դերը խորհրդային պետության մեջ, ոժանդակում էյին խորհրդային իշխանության ամրապնդմանը և, դրա հետ միասին, ապահովեցին պրոլետարական դիկտատուրայի լայն ոգնություն աշխատավոր գյուղացիությանը՝ գյուղատնտեսության վերելքի և այնուհետև դրան հաջորդող գյուղի սոցիալատական վերակառուցման գործին: Կուսակցությունը միշտ մատնանշել է, վոր բանվորների ոգտին յեղած այդ առավելություններն իր ժամանակին անհրաժեշտ էյին պրոլետարական հեղափոխության նվաճումների ապահովման համար, և միևնույն ժամանակ մշտական ընդգծել է նրանց ժամանակավոր բնույթը:

Այն ժամանակվանից իվեր, յերբ գրի յե առնվել

խորհրդային սահմանադրութիւնը, դրութիւնն արմատապես փոխվել է: Այդ յերևում ե արդեն այն բանից, վոր գյուղացիութիւնը մասսայով խզել ե մանր սեփականատիրական տնտեսութիւնից ե, միավորվելով կոլտնտեսութիւնների մեջ՝ կառուցում ե սոցիալիստական նոր կյանք:

Այդ չի նշանակում, սակայն, վոր արդեն լիովին ջնջվել ե բանվորի ե գյուղացու միջև յեղած տարբերութիւնը: Վոչ, պետական ձեռնարկութիւնները, վորոնց մեջ դրադված են բանվորները, իրենց սոցիալիստական կադմակերպվածությամբ կոլտնտեսութիւններից բարձր ե կանգնած, իսկ բանվորների հեղափոխական կոփվածութիւնը, բանվորներ, վորոնք հեղափոխության բոլոր տարիներ ընթացքում հարկադրված են յեղել կանգնել կապիտալիզմի ե նրա մնացորդներ ղեմ մղվող պայքարի առաջավոր դիրքերում, չե կարող առավելութիւններ չունենալ աշխատավորության հետամնաց մասսայի համեմատությամբ՝ սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի համար մղվող պայքարի գործում: Դրա հետևանքով այժմ ել պետք ե պահպանվի բանվոր դասակարգի ղեկավար դերը սոցիալիզմի շինարարութիւն մեջ:

Սակայն այն բանից հետո, յերբ բանվորների հետեւից գյուղացիներն ել կանգնեցին սոցիալիզմի անմիջական կառուցողների շարքերը, մաքրվեց բանվորների ե գյուղացիների միջև յեղած ամեն տեսակ տարբերութիւն լիկվիդացիայի ուղին ե ամենից առաջ ընտրական իրավունքի մեջ յեղած տարբերութիւն վերացման ուղին: (Ծափեր): Այժմ բանվորներն ու գյուղացիներն զբաղված են մեկ ընդհանուր գործով, նրանք զբաղված են սոցիալիստական շինարարութիւնը՝ խոր-

հրդային կարգի հիման վրա, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը չտեսնված չափով ամրացել ե,— ե դրա համար ել բանվորների ու գյուղացիների միջև յեղած ընտրական իրավունքի տարբերութիւն գոյութիւն նախկին մոտիվները պետք ե վերանան: Վոչ լիովին հավասար ընտրութիւններն աշխատավորութիւն ամբողջ մասսայի համար հավասար ընտրութիւններով փոխարինման կերպով պետք ե ել ավելի մերձեցնի բանվորներին ե գյուղացիներին, պետք ե ել ավելի ամրապնդի նրանց միութիւնը, նշանակում ե նաև խորհրդային իշխանութիւն հզորութիւնը: (Ծափեր):

Մենք ընթանում ենք սոցիալիստական անդաւա-կարգ հասարակութիւն կառուցման ուղիով: Կապիտալիստական տարրերն արդեն վերացվել են մեր յերկրում, խորհրդային իշխանութիւն ավերակ խնդիրներից մեկն այժմ բանվոր դասակարգի ե գյուղացիութիւն միջև յեղած տարբերութիւն վերացումն ե՝ մեր յերկրում սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակի ապահովման հիման վրա: Պրոլետարական դիկտատու-րան այդ խնդիրն իրագործել կարող ե միայն մի ամբողջ շարք տարիների ընթացքում: Սակայն ե այնպես մենք անշեղորեն պետք ե ձգտենք այն բանին, վոր պետքի հեշտացնենք այդ խնդրի լուծումը ե ոգտա-գործենք այն բոլոր միջոցները, վորոնք ընդունակ են մոտեցնել նրա լուծումը:

Վոչ բոլորվին հավասար ընտրութիւնները բոլոր աշխատավորների համար հավասար ընտրութիւններով փոխարինելը շատ բանում կոժանդակի սոցիալիստական անդաւաւարգ հասարակութիւն ստեղծման ուղիով մեր յերկրի առաջարժման հետագա հաջողութիւններին: (Ծափեր): Մերձեցնելով բանվորներին ե

գյուղացիներին, եւ ավելի ամրացնելով նրանց փոխադարձ վստահութիւնը եւ դրանով իսկ բարձրացնելով բանվոր դասակարգի եւ կոմունիստական կուսակցութեան, վորպէս մեր վողջ շինարարութեան ղեկավար ուժի, հեղինակութիւնը,— անհավասար ընտրութիւնները հավասար ընտրութիւններով փոխարինումը վիթխարի կերպով առաջ կմղի սոցիալիզմի շինարարութեան ամբողջ գործը մեր յերկրում: (Ծափեր):

Յեթե բուրժուական պետութիւններում կառավարող դասակարգերը վող միայն չեն մտածում աշխատավորների ընտրական իրավունքի ընդարձակման մասին, այլեւ, վերահաս ղեկքերի հաւելեալ տալնապով բռնված, իրենց իշխանութեան ամրապնդման խնդիրը տեսնում են պետական կառավարման մասնակցութիւնից աշխատավորութեանը վերջնականապէս հեռացնելու մեջ, ապա անհավասար ընտրութիւնները հավասարով փոխարինելու հնարավորութիւնը մեր յերկրում վկայում ե խորհրդային Միութեան ուժերի վիթխարի աճի մասին եւ, դրա հետ միասին, նախադրյալներ ե ստեղծվում խորհրդային պետութեան հետագա հանրակողմանի ամրապնդման համար: (Ծափեր):

Վերջապէս, յերրորդը, բաց բնօրոքյուններ փակ բնօրոքյուններով փոխարինելու մասին:

Այդ միջոցառումի քաղաքական մեծ նշանակութիւնը մեզ բոլորիս հասկանալի յե: Փակ ընտրութիւններին անցնելը կնշանակի աշխատավորութեան լայն մասսաների հետ խորհրդային իշխանութեան որդանների կապի լուրջ ստուգման եւ մի նոր ձև:

Մեզանում բանվորների ե գյուղացիների հետ խորհրդային որդանների ղեկավարների կապի ստուգման շատ յեղանակներ գոյութիւն ունեն: Բաց ընտրու-

թիւնները փակ ընտրութիւններով փոխարինելն աշխատավորութեան հետ խորհուրդների ունեցած այդ կապի ամրութեան ե լրջութեան ստուգման կարեւորագույն ձևերից մեկը կլինի: Ընտրութիւնների այդ մեթոդը կոգնի ավելի արագ յերևան հանելու մեր աշխատանքում յեղած մի շարք թույլ բնագավառներ:

Փակ ընտրութիւններին անցնելը կպահանջի հանրակողմանի կերպով ուժեղացնել մասսաների մեջ տարվող աշխատանքը, նոր ջանքեր կպահանջի աշխատավորութեանը բացատրելու համար խորհրդային իշխանութեան որդանների եյութիւնն ու գործնական աշխատանքը: Այդ անցումն ամբողջ ուժով կհարվածի բյուրոկրատական տարրերին ե ոգտավետ թափահարում կլինի նրանց համար: Ամբողջութեամբ վերցրած նա կոգնի աշխատավորութեան հետ խորհրդային որդանների կենդանի կապերն ամրապնդելու հարցը ե դրանով կոժանդակի խորհուրդների ամբողջ աշխատանքի աշխուժացմանը:

Բաց ընտրութիւններից փակին անցնելու բուն փաստը փայլուն կերպով ընդգծում ե խորհրդային Միութեան մեջ պրոլետարական ղեմնկրատիզմի աճը ե խորհրդային իշխանութեան կողմից իր որդանների աշխատանքը բանվորների ե գյուղացիների ուժեղացրած վերահսկողութեան տակ ղնելու ձգտումը: Յեթե բուրժուական յերկրների կառավարող դասակարգերի մեջ այժմ լայն կերպով արհամարհական վերաբերմունք ե զարգացել ղեպի ընտրական սխտեմը ե ղեպի ընտրողների լայն մասսաների իրավունքները, ընտրողներ, վորոնց կամքը փոխարինվում ե կապիտալի մի բուռն մագնատների անսահմանափակ իշխանութեամբ, ապա խորհրդային Միութեան մեջ փակ ընտրութիւններին

անցնելը վկայում է այն մասին, Վոր խորհրդային իշխանութունն իր ուժերը քաղում է պետական վողջ կառավարման մեջ մասսաների ակտիվ մասնակցութեան աճից, պետական վողջ ապարատի աշխատանքի նկատմամբ — ներքեից մինչև վերև — մասսայական վերահսկողութեան ուժեղացումից: (Մափեք):

Համեմատենք բուրժուական յերկրները և Խորհրդային Միութեան զարգացման ուղիները: Կապիտալիզմի յերկրներում ընտրական սխտեմի զարգացման համեմատութեանը ԽՍՀՄ ընտրական սխտեմի զարգացման հետ՝ այդ տեսակետից շատ բան է ասում:

XIX դարը և XX դարի սկիզբն ընթացան բուրժուական դեմոկրատիայի և պառլամենտարիզմի զարգացման նշանաբանի տակ: Ընդհանուր, ուղղակի, հավասար և գաղտնի ընտրական իրավունքը բուրժուական կոնստիցուցիոնների քաղաքական գլխավոր լողուններն են՝ նրանց զարգացման լավագույն տարիներին: Ընտրական սխտեմի դեմոկրատացման մեջ իր արտահայտութեանն եր գտնում բուրժուազիայի վստահութեանն իր ուժերի աճի նկատմամբ, նրա վստահութեանը բուրժուական իշխանութեան նկատմամբ մասսաներին իրեն յենթարկելու, իբր թե համաձայն նրանց սեփական կամքի, ընտրողների կամքի:

Վերջին յերկու տարիների ընթացքում դրութեանն արմատապես փոխվեց: Կապիտալիստական կարգի ուժի նկատմամբ ունեցած նախկին վստահութեանն այլևս շատերի մոտ չկա: Աճում է բուրժուական դասակարգերի մոտ վաղվա նկատմամբ յեղած տագնապը: Վոչ վոք այլևս չի մտածում բուրժուա-դեմոկրատական իրավունքների ու ազատութեանների վոչ միայն ընդլայնման, այլև պահպանման մասին: Ամեն մի քայլա-

փոխին ծաղր է թափվում «չորսպոչանու» վրա: Փաշիզմը, վորն անհաշտ թշնամական է նույնիսկ բուրժուական դեմոկրատիային և բուրժուական պառլամենտարիզմին, լայնորեն մոգա յե դառնում է՝ բուրժուական կառավարման քաղաքականութեան մեջ, և՛ պետութեան թերիայում: Ժողովրդական մասսաներին վոչ մի վստահութեան, — այդպիսին է բուրժուական կառավարող կլիկների և նրանց ֆաշիստական գործակալների լողունը: Բուրժուական դեմոկրատիայից և պառլամենտարիզմից դեպի կապիտալի բացահայտ տեռորիստական իշխանութեանն աշխատավորութեան վրա՝ ֆաշիստական դրոշի ներքո — այդպիսին է բուրժուական յերկրների զարգացման ուղին՝ վերջին ժամանակաշրջանում:

Խորհրդային Միութեանը զարգացման միանգամայն այլ ուղիով է ընթանում:

Նույնիսկ առաջին ժամանակաշրջանում, յերբ բան՝ վոր դասակարգի ուժերը դեռևս քիչ էին և ընտրական սխտեմի վորոշ սահմանափակումներն անխուսափելի, Խորհրդային կարգը դեմոկրատիզմի բարձրագույն տիպի մարմնացումն էր, դեմոկրատիզմ, վորը նշանակում էր աշխատավորութեան լայն մասսաների ներգրավումը պետական կառավարման մեջ վոչ մի տեղ չտեսնված չափերով: Հետևողականորեն կերպով մեր կուռքը, վոր ազդարարված է մեր կուռքից յուր ծրագրով և Խորհրդային սահմանադրութեամբ, մենք հասանք ընտրական սխտեմում յեղած առանձին սահմանափակումների վերացմանը, սահմանափակումներ, վորոնց ժամանակավոր բնույթը Լենինն անընդհատ ընդգծում էր:

Հասկ է ժամանակը, յերբ Խորհուրդների յերկրը

ոյորհրդային սիստեմի հետագա ամրապնդման նպատակով կարող ե անցնել այն բոլորի լիակատար մարմնավորմանը կյանքում, ինչ վոր լավագույնն է ընդհանուր, ուղղակի, հավասար և գաղտնի ընտրական իրավունքի մեջ՝ խորհրդային կարգի հիման վրա: (Ծափեր): Յեթե կապիտալի յերկիրներում բուրժուազիան այժմ հարկադրված է թքելու այն բանի վրա, ինչը նրա իսկ դասագրքերում, նրա իսկ գրականության ու հասարակական գիտության մեջ գրի յե առնված վորպես բուրժուական պետության բարձրագույն նվաճումներ, ապա խորհրդային իշխանությունը վերցնում է ժամանակակից պետությունների զարգացման մեջ յեղած բոլոր այն լավագույնը և համարձակ մարմնավորում է կյանքում հոգուտ աշխատավորության և ընդդեմ շահագործողների, հոգուտ սոցիալիզմի շինարարության: (Ծափեր): Խորհուրդները յեղել են և մնում են մեր կարգի հիմքը: Սակայն այն, ինչ վոր պառլամենտարիզմի մեջ լավագույնն է յեղել, այսինքն՝ պետական վառավարման որդաններում ներկայացուցիչների ուղղակի, հավասար և փակ ընտրությունները, այդ բանում բոլոր աշխատավորների ընդհանուր մասնակցությամբ, ինչպես այդ պահանջում է խորհրդային սահմանադրությունը, պետք է այժմ լիովին կիրառվի Խորհրդային Միության մեջ:

Մենք ստանում ենք, այսպիսով, խորհրդային սիստեմի հետագա կարգացումը, այսինքն անմիջականորեն ընտրված տեղական խորհուրդները կապվում են հանրապետությունների խորհրդային յուրատեսակ պառլամենտների և համամիութենական խորհրդային պառլամենտի անմիջական ընտրությունների հետ: (Յերկարակ ծափեր):

Յեթե բուրժուազիայի բանակում այլևս հավատ չկա նույնիսկ իրենց դեմոկրատիայի և իրենց պառլամենտարիզմի նկատմամբ, ապա այդ մեզ հասկանալի յե: Բուրժուական կարգն արդեն իր գերեզմանին է նայում: Մյուս կողմից, մենք հավատացած ենք, վոր վոչ միայն մեր յերկրի աշխատավորության կողմից, այլև Խորհրդային Միության սահմաններից հեռու, ճիշտ կհասկացվի մեր ընտրական սիստեմի հետագա դեմոկրատացման նշանակությունը, մեր իրագործած հանրակողմանի դեմոկրատիզմի նշանակությունը: Ի՞նչ էլ վոր առելու լինեն Խորհրդային Միության մասին նրա դասակարգային թշնամիներ, — և՛ փոքր, և՛ մեծ, և՛ առանձին պետական ռեֆորմներում, և՛ ընտրական սիստեմի առաջարկած ներկա փոփոխության մեջ յերևում է պրոլետարական պետության ուժերի աճը և նրա հաղթանակի վստահությունը: (Ծափեր):

Բուրժուական յերկրների և Խորհրդային Միության զարգացման ուղիների այս հակադրումից իրենց հետեւությունները կանեն ինչպես մեր թշնամիները, այնպես էլ մեր բարեկամները: Մենք կհասկանանք, յեթե բուրժուազիայի բանակում վոչ միայն չարաժիտ մարգարեյություններ, այլև զարմանքի ձայներ լսվեն մեր կուսակցության համարձակության հանդեպ, վորը ծավալում է պրոլետարական դեմոկրատիզմի դրոշմ մինչև վերջը: Մենք կհասկանանք նույնպես, յեթե մեր բարեկամների բանակում մենք նոր յեռանդի և հավատի ներհոսանք տեսնենք կոմունիզմի գործում: (Բառն ծափեր):

Դրանով լիովին կարգարացվի մեր կուսակցության առաջարկությունը՝ խորհրդային սահմանադրության

մեջ մտցվելիք վորոշ փոփոխությունների մասին: (Ծափեր):

*
**

Մարքսիզմը մեզ սովորեցնում է այն, վոր պետութ-
յունն առաջ է յեկել հասարակության դասակարգերի
բաժանվելուց: Դրա համար ել պատմությունը գիտե,—
ստրկատիրական պետություն՝ ստրկատերերի տիրա-
պետությամբ անազատ մարդկանց—ստրուկների նկատ-
մամբ, ճորտատիրական պետություն՝ կալվածատերերի
տիրապետությամբ ճորտ գյուղացիների նկատմամբ,
բուրժուական պետություն՝ կապիտալիստների տիրա-
պետությամբ վարձու բարձրների նկատմամբ:

Մեր ժամանակում արդեն ստրկատիրական պետու-
թյուններ գոյություն չունեն, սակայն այժմ ել կան
բուրժուական պետություններ, վորոնք չեն խորշում
ստրուկների առևտրից: Հեռավոր անցյալի գիրկն են
անցել այնպիսի ճորտատիրական պետություններ, վոր-
պեսին մի հարյուրամյակ առաջ ճորտատիրական Ռու-
սաստանն եր իր «առաջին» (ավագ) կալվածատիրոջ ցա-
րի գլխավորությամբ: Սակայն ճորտատիրության մնա-
ցորդները կենսունակ են վոչ միայն հետամնաց գա-
ղութներում, այլև ժամանակակից կապիտալիզմի պե-
տություններում:

Առանձին պետությունների մեջ էլ յեղած ամբողջ
տարբերությամբ հանդերձ՝ այդ պետությունների հիմ-
քը մեկ է: Բուրժուական մասնավոր սեփականությունը—
վորն ապահովում է կապիտալիստների տիրապետությու-
նը բանվորների և գյուղացիների մասսայի նկատմամբ,
—այդ պետությունների հիմք է: Կապիտալիստական
դարգացման գոգընթաց այդ սեփականությունը կեն-
տրոնացվում է ավելի ու ավելի քիչ քանակությամբ

մարդկանց ձեռքում, կապիտալիստական առանձին մո-
նապոլիստների ձեռքում: Յեվ բնակչության ավելի ու
ու ավելի մեծ մասսա յե դատապարտվում վարձու ստրուկ-
ների և կիսաաղքատների դրության, առանձնապես
գյուղում: Կապիտալիստական կարգի մեջ հակասու-
թյունները սրվում են և կապիտալիզմի սխտեմից Ռու-
սաստանի հեղափոխական յեղքը 1917 թվի հոկտեմբեր-
յան որերին դեռ այն ժամանակ ապացուցեց, վոր այդ
սխտեմը ճեղք է տվել և իր խորտակմանն է դի-
մում:

Ժամանակակից կապիտալիզմի դրության պատմա-
կան անհուսության գիտակցությունն արդեն խորթ չե
անգամ կապիտալիստական պետությունների ընդուն-
ված առաջնորդներին: Տարբեր խոսքերով, բայց ավե-
լի ու ավելի բաց կերպով այդ առաջնորդները միև-
նույն՝ բանն են ասում. «Կապիտալիստական արտադրու-
նության յեղանակն ապրել է իրեն»,—ասում է մեկը,—«այն,
թյան յեղանակն ապրել է իրեն»,—ասում է մեկը,—«այն,
ինչը կոչվում է 1929 թվականի կրախ (համաշխար-
ինչը կոչվում է 1929 թվականի կրախ (համաշխար-
հային տնտեսական ճգնաժամի սկիզբը,—Վ. Մ.), ամ-
բողջ սխտեմի կրախ է հանդիսանում»,—ասում է
մյուսը: Յեվ շատ ուրիշ բան միևնույն ձևով:

Հեշտ է սակայն գուշակել, վոր բուրժուական հասա-
րակության ղեկավարներն ընդունակ չեն իրենց այս
հայտարարություններից քիչ շատ հետևողական յեղա-
հանգումներ անելու, վորքան վոր բուրժուական ամբողջ
բանակի համար արտադրության միջոցների մասնավոր
սեփականությունը միշտ իլ «սրբազան է ու անձեռն-
մխելի»: Բուրժուական կառավարությունների բոլոր
ջանքերն ուղղված են այն բանին, վորպեսզի պետու-
թյան ապարատն ոգտագործեն այդ սեփականության
պաշտպանության համար, այսինքն բուրժուազիայի

հարստություններն ու շահույթներն աշխատավորու-
թյան կողմից յեղած բոլոր և ամեն տեսակի «վտարնձգու-
թյուններից» պաշտպանելու համար, իսկ մինչդեռ մաս-
նավոր սեփականության պահպանման հետ անխզելի-
որեն կապված են տնտեսական ճգնաժամերը, գործա-
զրկության աղետները, դյուղի աղքատությունը և հա-
սարակական հակասությունների ավելի ու ավելի մեծ
սրումը:

Բուրժուական պետության բոլոր «ռեֆորմները»,
վորոնցով այնքան հարուստ է վերջին ժամանակաշրջ-
անը, վերջիվերջո հանգում են մի բանի՝ վերջնական
հեռացումը պետական ապարատի վրա բնակչության
ազդեցություն գործելուց և պետության լիակատար սեր-
տանումը մոնոպոլիստական կապիտալի հզորագույն
կազմակերպությունների հետ: Դրանով իսկ մերկացվում
է իշխանության, վորպես բուրժուական դիկտատուրա-
յի, ելությունը և նա կորցնում է մասսաների շահերի
թվացող ներկայացուցչության ամեն տեսակի մնացորդ-
ները: Պետությունն ավելի յե ոգտագործվում, կարելի
յե ասել, մինչև վերջն եռգտագործվում, վորպես բնակ-
չության շրջանում յեղած ամեն մի բողոքի ճնշման
մեքենա, այդ առնչությամբ աշխատավորության բոլոր
շերտերում կորցնելով իր վերջին հեղինակությունը:

Ժամանակակից բուրժուական պետության զարգաց-
ման այս հիմնական գիծը, ֆաշիստական տիպի ինչ-
պիսի վերնաշենքերով ել վոր քողարկված լինի կապի-
տալիստների անսահմանափակ իշխանությունը, ներկա
ժամանակաշրջանի հիմնական գիծն է հանդիսանում:
Բուրժուազիան դիմում է ամեն բանի, վորպեսզի պե-
տական ապարատը դարձնի կապիտալիզմն իր հիմքով—
մասնավոր սեփականությամբ—պահպանելու զենք: Նա

արդեն թեսնում է, վոր բուրժուական դեմոկրատիայի
և պառլամենտարիզմի հին մեթոդներն այժմ անպետք
են: Դրա համար ել նա ամբողջ ճակատով անցնում է
կառավարման տեռորիստական մեթոդներին: Սակայն
ինչպես մատնանշեց ընկեր Ստալինը կուսակցության
XVII համագումարում, այդ բանում արտահայտվում է
վոչ միայն բանվոր դասակարգի ներկայիս կազմակեր-
պության թուլությունը, այլև հենց իր՝ բուրժուազիայի
թուլությունը, վորն ավելի ու ավելի հաճախակի
յե դիմում կառավարման ամենատեղի մեթոդ-
ներին: Ինչ չափով բուրժուազիան անցել է հսկա մե-
ծամասնության համար կառավարման այդ առելի մե-
թոդների գործադրմանը, այն չափով նա հանգում է
բուրժուական կարգը պաշտպանելու իր միջոցների
սպառմանը: Այդ նշանակում է, վոր բուրժուական դա-
սակարգերն արդեն կառչում են վեջին միջոցին,
իսկ դրանով չի կարելի յերկար դիմանալ...

Ուրիշ աշխարհում ենք ապրում մենք Խորհրդային
Միության քաղաքացիներս: Այլ ուղիով է ընթանում
մեր պետության զարգացումը, վորը հաջորդել է բուր-
ժուական-կալվածատիրական կարգին: Պրոլետարա-
կան, Խորհրդային դեմոկրատիայի հանրակողմանի զար-
գացման հիման վրա պետական ապարատը բանվոր
դասակարգի ձեռքին դարձավ աշխատավորության ա-
զատագրման զենք և մեծ շինարարության լծակ:

Բանվորների և գյուղացիների դաշինքին խարսխած
պրոլետարական դիկտատուրան նոր տիպի պետու-
թյուն է: Այդ պետությունը ծագել է բուրժուազիայի և
առհասարակ դասակարգերի լիակատար վերացման նպա-
տակով՝ բուրժուազիայի նկատմամբ բանվոր դասակարգի
տարած հաղթանակի հետևանքից: Յեթե բուրժուազիան

այժմ կատաղի, բայց անհույս փորձեր և անուամ հա-
վերժացնելու համար դասակարգներն ու փոքրամաս-
նության տիրապետութիւնը մեծամասնութեան վրա,
այդ նպատակով անցկացնելով իր հակադեմոկրատական
վերակառուցումներն ու ռեֆորմները պետական ապա-
րատում, ապա խորհրդային իշխանութիւնն անշեղո-
րեն հաջողութեամբ գնում և դեպի հակադիր նպատակը՝
դեպի բոլոր դասակարգերի և մարդկանց հենց գիտակցու-
թյան մեջ կապիտալիզմի մնացորդների լիկվիդացիան:
Բանվոր դասակարգի ձեռքում պետական ապարատը դըր-
ված և խալաս սոցիալիստական անդամակարգ հասարա-
կութեան կառուցմանը և այդ ուղու վրայից բոլոր և ամեն
տեսակի արգելքների վերացմանը: Պետութիւնը, վոր-
պես հատուկ ապարատ, ստեղծված և շատ դարեր սրա-
նից առաջ, բայց միայն բանվորա-գյուղացիական իշ-
խանութիւնն այն վերածեց մեծամասնութեան նկատ-
մամբ փոքրամասնութեան տիրապետութեան զենքից՝ շա-
հագործական փոքրամասնութեան նկատմամբ մեծամաս-
նութեան իշխանութեան ապարատի: Իր ձեռքում ունե-
նալով այնպիսի ապարատ, ինչպիսին խորհրդային պե-
տութիւնն և և ցուցաբերելով իրական հեղափոխական
զգոնութիւն դասակարգային թշնամու վերաբերմամբ,
վորի ատելութիւնը մեր հաջողութիւնների պատճառով
վոչ մի սահման չի ճանաչում, ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգը,
կոլլատեսային գյուղացիութեան հետ միասին, կհասնի
իր գործի լիակատար հաղթանակին:

Թե ինչ ճանապարհով և ընթացում խորհրդային պե-
տութեան զարգացումը, ամենից ավելի լավ յերևում և
այժմ, յերբ մեր կուսակցութեան կողմից դրված և խոր-
հրդային սահմանադրութեան մեջ մի քանի փոփոխու-
թիւններ մտցնելու հարցը: Այդ ուղին պրոլետարա-

կան խորհրդային դեմոկրատիզմը մինչև վերջը զար-
գացնելու մեջ և:

Խորհրդային պետութիւնը շատ բանում արդեն ծա-
ռայել և ԽՍՀՄ ժողովուրդներին՝ կապիտալիստների, կալ-
վածատերերի և կուլակների իշխանութիւնից նրանց
ազատագրմանը և աշխատավորութեան նշուլթական բա-
րեկեցութեան ու կուլտուրայի վերելքի գործում: Սա-
կայն խորհրդային պետութիւնը գեռ մինչև վերջը չի
կատարել իր խնդիրը: Նա դեռևս պետք և շատ բանում
կատարել իր խնդիրը: Նա դեռևս պետք և շատ բանում
ոգնի սոցիալիստական սեփականութեան ամրապնդմա-
նը և բանվորների ու գյուղացիների կյանքի բարելավ-
մանը, իսկ հարկավոր մոմենտին — իր ամբողջ ուժով
պաշտպանի Միութեան սահմաններն արտաքին թշնա-
մուց: (ԲՈՒՆԸ ծափեք):

Խորհրդային պետութեան մեջ քաղաքի բանվորներն ու
գյուղի աշխատավորները պատմութեան մեջ առաջին ան-
գամ ձուլվեցին մի ընտանիքում, սոցիալիզմ կառուցողնե-
րի ընտանիքում: Դրանում և խորհրդային կարգի ուժով,
մի ուժով, վոր հիմնված և պրոլետարական դեմոկրա-
տիայի զարգացման վրա: Յեւ բանվորների ու գյուղա-
ցիների այդ միութիւնը, մեր կուսակցութեան ղեկա-
վարութեամբ սկսեց հրաշքներ գործել բոլորի աչքի
առաջ:

Յեթե մեր յերկրի բանվոր դասակարգը հաճին հե-
ղափոխական գյուղացիութեան՝ հուժգու ոժանդակու-
թիւն չստանար պրոլետարական հեղափոխութեան
համար, — այժմ խորհրդային Միութիւնը գոյութիւն
չեր ունենա: Միայն այդ ոժանդակութիւնն ապստամ-
բած պրոլետարաբառին ապահովեց Հոկտեմբերյան
հեղափոխութեան հաղթանակը և մեր Միութիւնը սո-
ցիալիզմի յերկիր դարձնելը: Զի կարելի մոռանալ նաև

անցյալի գյուղացիական ապստամբութիւններէ դասերի մասին: Հիշեցեք, թե վճռաւոր գյուղացիական ապստամբութիւններ են ջախջախուել կալվածատերերի և բուրժուազիայի կողմից և թե վճռաւոր գուղացիներ են կործանուել տերերի ճնշումից իրենց ազատագրման համար մղած հեղափոխական պայքարով: Գյուղացիները յերբեք և վճռաւոր տեղ չալիտի կարողանային դուրս գալ իրենց աղետալի դրութիւնից, մինչև վերջ, ինչպես այդ պատահեց մեր յերկրում, աշխատավորութեան ամբողջ մասսայի գլուխը չանցաւ միակ հետեւողական հեղափոխական դասակարգը—պրոլետարիատը: (Ծափեր): Պրոլետարական հեղափոխութիւնը մեր յերկրում ապացուցեց, վերջին բանվոր դասակարգը, հենվելով գյուղացիների ուժանդակութեան և աշխատավորութեան ամբողջ մասայի վրա, կկարողանա պատվով ղեկավարել բուրժուազիայի դեմ յեղած ապստամբութիւնը և նոր սոցիալիստական հասարակութեան շինարարութիւնը:

Խորհրդային պետութեան սկզբունքների անպարտելի ուժն այն է, վերջին դարձանում է խորհրդային, սոցիալիստական շինարարութեան մեջ մասսաներին միշտ ավելի շատ և միշտ ավելի հանրակողմանի ներգրավելու հիման վրա: Խորհրդային ընտրական սխեման հետագա ղեմակառուցման մասին մեր կուսակցութեան առաջարկը՝ մեր յերկրում ղեմակառուցման պայքարն ապացուցեց է: Այս համագումարի առջև այդ հարցը դնելու բուն փաստը փայլուն կերպով վկայում է աշխատավորութեան մասսաների հետ մեր կուսակցութեան կենդանի և սերտ կապի մասին:

Խորհրդային սահմանադրութեան մասին ներկայումս դրված հարցն արտացոլում է սոցիալիզմի վիթխարի աճը մեր յերկրում: Ի՞նչ է հետ միասին սահմանադրու-

թեան մեջ անհրաժեշտ փոփոխութիւններ մտցնելը կծառայի խորհրդային պետութեան հետագա ամրապնդմանը, վերջին ուժը նոր հասարակութեան կառուցող մասսաների ակտիվութեան, գիտակցութեան և կազմակերպակցութեան մեջ է:

Դրանից հետո հասկանալի չէ, վերջին Խորհրդային Միութեան բնակչութեան լայն մասսաներում աճում է հպարտութիւնն իրենց յերկրի համար, իրենց հայրենիքի համար: Մենք պետք է դաստիարակենք և ամրացնենք այդ զգացմունքը, պատասխանատվութեան զգացմունքը հայրենիքի հանդէպ, վերջին անխղճ իրենց կապված է դեպի սոցիալիստական սեփականութիւն ունեցած գիտակցական վերաբերմունքի աճի հետ, և վերջին այնքան անհրաժեշտ է բոլոր և ամեն տեսակի մանր բուրժուական մնացուկները վերացնելու համար: Խորհրդային հայրենասիրութիւնը յերբեք ել ազգային սահմանափակվածութեան նշան չէ: Իսկական խորհրդային հայրենասիրութիւնն աճում է մասսաներում, վերջին խորհուրդների միջոցով միավորված ԽՍՀՄ բոլոր ազգերի բանվորների և գյուղացիների դաշինքի հեղափոխական մեծ ուժի գիտակցութիւնը, վերջին սոցիալիզմի շինարարութեան հաջողութիւնների մեծ ինտերնացիոնալ նշանակութեան գիտակցութիւնը բոլոր յերկիրների աշխատավորութեան համար: (Ծափեր):

Հարկավոր է, վերջին համագումարն իր վճռական խոսքն ասի խորհրդային սահմանադրութեան մեջ անհրաժեշտ փոփոխութիւններ մտցնելու մասին: Յե՛կ այն ժամանակ խորհրդային սխեման մինչև վերջը բաց կանի իր բոլոր հնարավորութիւնները մասսաներին մեր վողջ սոցիալիստական շինարարութեան մեջ ներգրավելու գործում: (Բուռն ծափեր, վոտոճֆ փո-

խօսում եմ սկզբից: Ամբողջ դահլիճը վոսֆի յե կանգնում):

* * *

Մոլոսով—Ընկերներ, Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշևիկներ) Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեյի անունից հետևյալ առաջարկությունն եմ մտցնում ի հաստատություն համագումարի:

Հսկելով ընկ. Մոլոսովի հաղորդումը ԽՍՀ Միության Սահմանադրության մեջ մի քանի փոփոխություններ մտցնելու անհրաժեշտության վերաբերյալ Համ Կ(բ) Կենտկոմի փետրվարյան (1935 թվի) պլենումի վորոշման մասին,— ԽՍՀ Միության խորհուրդների VII համագումարը միանգամայն ճիշտ և ժամանակին համարելով Համ Կ(բ) Կենտկոմի առաջարկությունը, վորոշում է.

1. ԽՍՀ Միության Սահմանադրության մեջ մցնել փոփոխություններ հետևյալ ուղղությամբ՝

ա) Վոչ լիովին հավասար ընտրությունները—հավասար, բազմաստիճանն ուղղակի, բացը փակ ընտրություններով փոխարինելու իմաստով՝ ընտրական սխտեմի հետագա դեմոկրատացման ուղղությամբ:

բ) Սահմանադրության սոցիալ-տնտեսական հիմունքների ճշգրտումը ԽՍՀՄ-ի դասակարգային ներկա ուժերի փոխհարաբերությանը համապատասխանեցնելու իմաստով (սոցիալիստական նոր ինդրուստրիայի ստեղծումը, կուլակության ջախջախումը, կոլտընտեսային կարգի հաղթանակը, սոցիալիստական սեփականության հաստատումը, վորպես խորհրդային հարակույթյան հիմքի կալն):

2. Առաջարկել ԽՍՀ Միության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյին ընտրել սահմանադիր հանձնաժողով,

վորին հանձնարարել 1-ին կետում մատնանշված հիմունքներով մշակել սահմանադրության ուղղված տեքստը և այն մտցնել ԽՍՀ Միության Կենտգործկոմի նստաշրջանն ի հաստատություն:

3. ԽՍՀ Միության մեջ խորհրդային իշխանության որդանների մոտակա հերթական ընտրություններն անցկացնել ընտրական նոր սխտեմի հիման վրա: (Բուռն յերկարատև ծափահարություններ):

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ
VII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ
ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵԶՄԻ ՔԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԸՏ-
ՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Լսելով ընկ. Վ. Մ. Մուրտուկի հաղորդումը՝ ԽՍՀ Միության սահմանադրության մեջ մի քանի փոփոխություններ մտցնելու անհրաժեշտության վերաբերյալ Համ Կ(բ) Կենտկոմի փետրվարյան (1935 թվի) պլենումի վորոշման մասին, — ԽՍՀ Միության խորհուրդների VII համագումարը միանգամայն ճիշտ և ժամանակին համարելով Համ Կ(բ) Կենտկոմի առաջարկությունը՝ վարժում ե.

1. ԽՍՀ Միության սահմանադրության մեջ փոփոխություններ մցնել հետևյալ ուղղությամբ՝
ա) Վոչ լիովին հավասար ընտրությունները հավասար, բազմաստիճանն ուղղակի, բացը փակ ընտրություններով փոխարինելու իմաստով՝ ընտրական սիստեմի հետագա դեմոկրատացման ուղղությամբ:

բ) Սահմանադրության սոցիալ-տնտեսական հիմունքների ճշգրտումը՝ ԽՍՀՄ-ում դասակարգային ուժերի ներկա փոխհարաբերությանը համապատասխանեցնելու իմաստով (սոցիալիստական նոր ինդրուստրիայի ստեղծումը, կուլակության ջախջախումը, կոլտնտեսային կարգի հաղ-

թանակը, սոցիալիստական սեփականության,
վորպես խորհրդային հասարակության հիմքի,
հաստատապնդումը հայն):

2. Առաջարկել ԽՍՀ Միության Կենտրոնական
Գործադիր Կոմիտեյին ընտրել սահմանադրական
հանձնաժողով, վորին հանձնարարել 1-ին կետում
մատնանշված հիմունքներով մշակել սահմանա-
դրության ուղղված տեքստը և այն մտցնել
ԽՍՀ Միության Կենտգործկոմի նստաշրջանն ի
հաստատություն:

3. ԽՍՀ Միության մեջ խորհրդային իշխա-
նության որդանների մոտակա հերթական ընտրու-
թյուններն անցկացնել ընտրական նոր սխառեմի
հիման վրա:

ԽՍՀ Միության խորհուրդների VII համագումարի նախագահ,
Մ. ԿԱԼԻՆԻՆ

ԽՍՀ Միության խորհուրդների VII համագումարի փարսուղար
Ա. ՅԵՆՈՒԿԻՉԵ

Մոսկվա, Կրեմլ
6 փետրվարի 1936 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0215003

34.767

9722 50 ч.

ЦЕНА 50 К.

**В. М. МОЛОТОВ
ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ
В СОВЕТСКОЙ
КОНСТИТУЦИИ**

ПАРТИЗДАТ 1935 ЭРИВАНЬ